

Un lloc sense nom - Amy Tan

Els dotze turistes que tria Amy Tan (Califòrnia, 1952) són rics, cultes i raonablement neuròtics. Les edats, les ètnies, els caràcters i les orientacions sexuals són suggestivament diferenciades. Durant mitja novel·la, el lector els acompanya d'excursió per la Xina i per Birmània, en tot de situacions admirablement narrades que posen en evidència el que ara s'anomena "xoc de civilitzacions". El narrador és l'organitzadora del viatge, Bibi Chen o, més ben dit, el seu esperit, ja que Bibi mor poc abans de la sortida. L'esperit acompanya els turistes i comenta el que els succeeix des de la perspectiva que li dona el coneixement del país, dels personatges, de la logística. Bibi Chen funciona com una variant del narrador omniscient, però més humanitzat i amb pinzellades intervencionistes.

Així doncs, el lector es va endinsant en les vicissituds d'un grup selecte de turistes nord-americans que participen en un viatge organitzat al sud-est asiàtic, i es va admirant de tots els coneixements narratològics i mundològics que desplega l'autora, ja que cada personatge –fins i tot algun de secundari- va adquirint un gruix biogràfic que el fa personal i memorable. Ara bé, tot plegat no passaria de ser una excel·lent novel·la de platja, una lúcida introducció a les dificultats de conèixer l'alteritat, si no fos pels avisos que anem rebent. Des de les primeres pàgines sabem que els turistes seran segrestats, però no sabem per què ni de quina manera, i sobretot no sabem com acabarà la història.

De fet, la certesa del segrest imminent és l'única informació rellevant que el lector posseeix i que ignoren els protagonistes quan es disposen a participar en una excursió sorpresa el dia de Nadal. Ben mirat, una sorpresa i un segrest s'assemblen prou. Aquesta mena de turistes estan predisposats a viure aventures, i tarden hores a adonar-se que els indígenes que els acullen no formen part de cap espectacle organitzat. A partir d'aquest moment, el llibre es transforma. Els turistes són minuciosament informats de les activitats repressives del SPDC, la junta militar que governa el país des de 1990, la mateixa que va rebatejar Birmània com a Myanmar i que reté Aung San Suu Kyi -premi Nobel de la Pau- sota arrest domiciliari; la mateixa, en definitiva, que extermina les tribus de l'ètnia karen que s'amaguen a la selva, com la que segresta els turistes per un malentès que no revelarem aquí. Apuntem tan sols que, com en el cas de la novel·la de David Lodge que hem esmentat, Amy Tan planteja una nova vinculació entre el turisme i la religió.

A partir d'aquest segrest, la trama és absorbida pel que podríem anomenar una "lògica mediàtica". L'únic turista que no és segrestat, l'estrella televisiva Harry Bailey, apareix reiteradament a la petita pantalla demanant ajuda. Els periodistes estrangers tenen prohibit entrar a Myanmar, però els més ambiciosos ho fan disfressats de turistes i hi estableixen contacte. Mentrestant, als Estats Units les grans cadenes han descobert que tenen a les mans el que anomenen "una notícia sexy", d'elevat interès humà i situada en un lloc exòtic, de manera que s'afanyen a produir hores i hores de programació, ni que sigui gravant els veïns i els familiars de les víctimes, o recuperant programes enllaunats, o fabricant reality shows a marxes forçades. Fins que, en un recés de la novel·la, descobrim que aquest desplegament informatiu ha beneficiat tothom. Amy Tan podria haver-ho deixat així, i els lectors s'haurien recalcat en els seients tot evocant l'atmosfera edènica del conegut poema de Rudyard Kipling: "On the road to Mandalay / Where the flyin'-fishes play".

Tothom en surt beneficiat, acabem de dir: els segrestats i els indígenes, però sobretot la premsa sense escrúpols i la junta militar. Ja sabem que els finals poden ser feliços, però a continuació venen els epílegs, que posen les coses al seu lloc. No cal entrar en detalls; només afegirem que és en l'epíleg on s'acompleix la citació d'Albert Camus que encapçala el llibre: "El mal que trobem al món té el seu origen gairebé sempre en la ignorància, i les bones intencions, sense una mica d'enteniment, poden arribar a fer tant de mal com la mala fe". Aquest punt de vista es pot aplicar també al turisme practicat en països governats per règims despòtics. ¿És millor aplicar un boicot moral i no visitar-los? Qui perjudiquen aquests boicots? És preferible enviar-hi testimonis o girar-los l'esquena fins que millorin les condicions polítiques i socials?

En fi, fem-nos una darrera pregunta: què és l'ètica sense estètica? Cal una certa passió per produir compassió, però també una disciplina narrativa que Amy Tan demostra que domina. *Un lloc sense nom* no és només eficaç: és també simètric. Comença amb la misteriosa mort de Bibi Chen, prossegueix amb el viatge turístic, s'endinsa en els viaranys polítics de Birmània, i finalment retorna a la sort dels personatges principals i desvela, a les últimes línies, la manera com va morir la narradora. Els diàlegs i les descripcions són magistrals. Afegim-hi que el passat i el present, la tradició i la modernitat, les llegendes i els nous artefactes tecnològics, despleguen una dialèctica complexa i convincent.